

Les últimes lletres

DECADÈNCIA, MORT I CANVI

PAIROLÍ, Miquel.

El príncep i el felí. Una lectura de El Guepard.

Pagès editors, Col. Assaig Argent Viu, 18.

Lleida, 1996. 107 pàg.

El Guepard... No hem de deixar passar gaire temps perquè alguna referència d'aquesta novel·la sorgeixi de la ment de cadascú de nosaltres, ja sigui del llibre de Lampedusa, de la novel·la *Beam* de Llorenç Villalonga, amb la qual sempre se l'ha relacionat, o bé de la pel·lícula de Visconti –qui no recorda, per exemple, la famosa escena del sopar o el vals i Claudia Cardinale. Ara mateix podem evocar escenes, personatges, impressions i sensacions, com la ironia, la nostàlgia i la decadència, que ens ha deixat aquesta gran obra de la literatura del segle XX. *El Guepard* no ens deixa indiferents, no ha passat en va durant els anys que la separen de la seva publicació al 1958. És per això que ha entrat a formar part de la llista dels clàssics. No és estrany, doncs, que Miquel Pairolí hagi escrit un assaig, que ell qualifica de «lectura crítica i interpretativa».

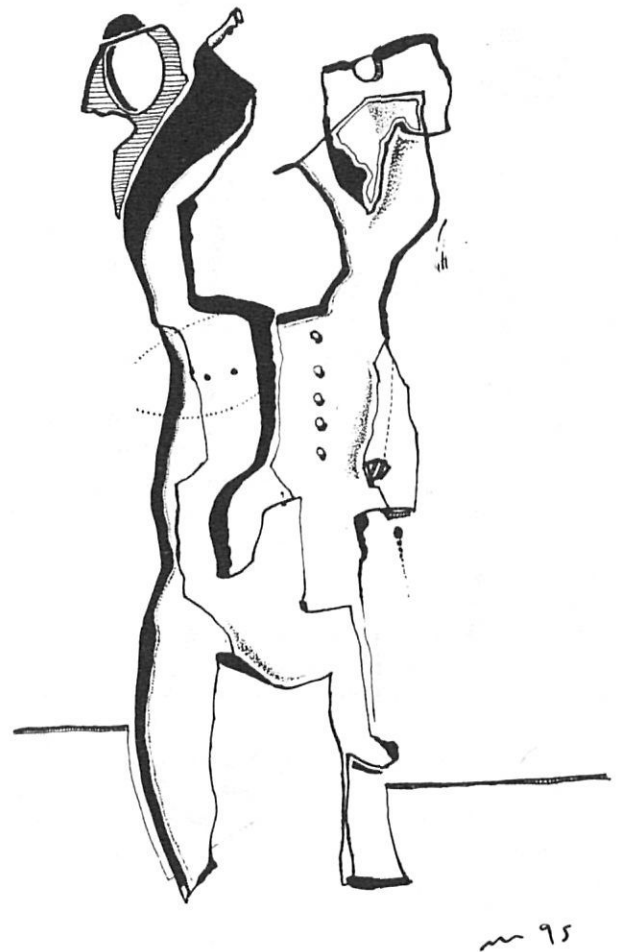
El príncep i el felí és una proposta de lectura que segueix els paràmetres tradicionals de l'assaig crític. Fa un repàs a la vida de l'autor i l'identifica amb el punt de vista del narrador. Estudia l'estructura, els personatges i el tema i, finalment, no defuig la ja clàssica comparació amb la novel·la del seu traductor al català. Pairolí posa en evidència que «en la lectura de la novel·la es fa molt evident que Lampedusa estimava profundament el personatge de Don Fabrizio»; el mateix sentiment es percep entre el crític i l'autor de l'obra analitzada.

«De bon matí, cap a les set, el príncep es llevava i començava, sense gaires il·lusions ni entusiasmes, una nova jornada de la seva rutina discreta i ociosa». D'aquesta forma novel·lada comença el primer capítol de l'assaig, dedicat a la vida de Giuseppe Tomasi di Lampedusa. Mai no s'esvaeix la boira que roman en el límit entre realitat i ficció –la realitat del príncep Lampedusa i la ficció del príncep Fabrizio. Una gran varietat de línies paral·leles –època, costums, classe, pensament i identificacions autobiogràfiques– es tracen entre l'autor i el protagonista. Miquel Pairolí les fa explícites al llarg del seu estudi i altres, implícites, les detecta el lector si té present la novel·la. La convergència que més es destaca, però, és la del sentiment de soledat que domina les dues figures i que es manifesta en diferents matisos: desengany, malenconia, pèrdua, autoritarisme, abstracció...

Dos plans es van entrelligant en l'anàlisi de la vida de la novel·la: la construcció interna i les vicissituds externes

d'escriptura, edició i publicació. Es fa un important seguiment de la composició, de les dificultats per fixar les diferents variants del text i del permanent gran èxit de públic, malgrat la polèmica político-literària del moment. D'aquí sorgeix una defensa aferrissada de la versió final que va editar Bassani i que es justifica per una coherència temàtica i estructural. Aquesta és una novel·la de decadència, de mort i de canvi. Sobre aquesta llavor es desenvolupen les diferents anàlisis del llibre.

Els personatges es configuren per contrastos: alguns són abruptes (Salina i Sedàra) i contraposen el món que s'ensorra amb el món que neix; altres tenen la suavitat de la transició (Angèlica i Tancredi). Aquestes oposicions, però, no són binàries ni excloents, sinó que formen part d'una xarxa de símbols, detalls i subtilitats que conformen la visió de tota una època, mòbil, contradictòria i mutable. Un dels punts claus que testimonien la riquesa del teixit de la novel·la és el que se centra en el tema de la mort i que Pairolí ens atura en cada referència important. La mort

I ENSENYARÀS COM L'ÀNIMA SE'T RENTA

PUJOL i COLL, Josep.

L'estratègia del cucut.

Columna Edicions, col. La primera columna, 11.

Barcelona, 1996, 85 pàgines.

Una lectura ràpida i superficial d'aquesta obra –potser propiciada per la seva brevetat i per haver estat publicada en una col·lecció de «literatura juvenil», fet, aquest darrer, inexplicable– podria fer pensar al lector que Josep Pujol s'ha deixat portar per una estructura compacta i efectiva i que l'ha farcit amb una història banal a dues veus per tal d'entretenir el públic i fer passar una estona agradable i no gaire llarga al jurat que l'havia de premiar (amb aquesta narració va obtenir el Vè premi de narrativa «Salvador Espriu» dels VI Premis Literaris Municipi de Calafell 1994). Aquesta és una de les possibles lectures però, a parer meu, no fa justícia ni a l'obra ni a l'autor.

El punt de partença estructural –les cinc etapes d'una bona confessió– es completa amb el desdoblament del jo narratiu –els dos protagonistes contenen a la seva manera una mateixa història. No són estrictament monòlegs, ni molt menys interiors, sinó textos dits –en la ficció, gravats– i escrits per a ser llegits i escoltats per un tercer personatge, una mena de confessor laic. Els «pecadors» són un home i una dona que formen parella i la història, la del seu amor i desamor. Aquesta pot ser, a estones, previsible, però quina no ho és per a un públic que consumeix de grat o per força tones i tones de ficcions o pseudoficcions per via intratelevisiva? Allò que impedeix que esdevingui del tot tòpica són les caracteritzacions psicològiques invertides dels protagonistes. Entenguem-nos: qui escriu els fragments d'una mena de diari íntim reflexiu i sensible és l'home; la dona, per contra, grava tot allò que li arriba als llavis, a vegades sense passar pel cervell, de manera impulsiva, espontània, fins i tot grollera. És aquesta subversió dels tòpics masclistes-feministes un dels al·licients d'aquest llibre; l'altre, la llengua i l'estil: treballat sense que es noti, adequada als personatges, confegint un tot sense esquerdes ni estridències.

Per acabar, només un petit retret: el títol massa circumstancial i amb voluntat de sorprendre. I parlant de títols, el que encapçala aquestes línies, manllevat a una de les poques obres estrictament poètiques de l'autor (*Tarda de febrer*, Senhal, núm. 8), formula, em sembla, amb claredat i senzillesa quina ha de ser la funció de la penitència i de la literatura, essent aquesta superior a aquella en tractar-se d'una experiència pública i compartible.

obre, viu i tanca el llibre. L'obre amb la fi del rosari: «Nunc et in hora mortis nostrae. Amen»; hi viu amb la seva presència: el cadàver del soldat al jardí, la cacera del conill i la persecució de les formigues, el quadre del ball (pintura elegíaca i premonitòria de la mort de Don Fabrizio) i, finalment, la seva personificació femenina. El tanca, no en la mort del príncep, sinó en la del felí, símbol de tot un món que s'extingeix en les cendres de l'última relíquia: el gos Bendicò.

Un dels grans atractius de *El Guepard* és el punt de vista perquè provoca una reflexió sobre el gènere novel·lístic. Encara que el narrador se situï en l'omnisciència, externament als fets que explica, la seva presència és constant. És un titellaire que ensenya els fils a través de la ironia, el sarcasme i els anacronismes d'un narrador del segle XX davant uns fets del segle anterior. Encara que el crític dubti de l'eficàcia d'aquests comentaris, intervenen d'una forma decisiva en el joc de complicitat entre el narrador i el lector. Aquest és el factor que insereix la novel·la en la modernitat, sense que això l'allunyi de ser una crònica d'un temps determinat.

En aquest assaig Miquel Pairoli ens transmet la seva passió pel príncep i pel felí, o, si es vol, per Lampedusa i *El Guepard*. Ens convida a fer una relectura molt més atenta, més reflexiva i menys innocent, possibilitant un diàleg i enriquiment entre les diferents lectures, les nostres i la seva.

Neus Masergas

Lluís Lucero Comas